

сіб АВС, який здійснюється за допомогою незалежної сторони — кваліфікованого посередника (медіатора), який сприяє досягненню згоди між сторонами конфлікту щодо взаємовигідного рішення, яке закріплюється відповідним юридичним документом (угодою).

Переговори – це форма вирішення правового конфлікту шляхом обговорення його сторонами конфлікту з метою досягнення взаємовигідного (компромісного) рішення. Своєрідною формою переговорів можна визнати претензійний порядок досудового врегулювання правового конфлікту, який застосовується при вирішенні господарських спорів. Водночас перспективним є використання цього способу АВС і щодо цивільно-правових спорів.

У контексті досліджуваної проблематики слід відмітити, що в країнах Європейського Союзу розвиток АВС іде через законодавче регулювання, яке стає чітко регламентованим, через судові схвалення і перевірку суддями дотримання досудових способів врегулювання спорів, а також через діяльність центрів примирних процедур. З огляду на це суди відіграють важливу роль у просуванні медіації та інших способів АВС.

Вбачається, що цей досвід заслуговує на увагу та сприйняття з боку української правової спільноти. Адже універсальність та добровільність АВС, доповнені обов'язковістю судових актів, могли б утворити досить ефективний та стійкий союз. Так, наприклад, застосування таких сучасних та зручних способів вирішення спорів, як переговори між сторонами конфлікту та медіація на стадії підготовки справ до судового розгляду, на нашу думку, сприяли б укладенню мирових угод та ліквідації правових спорів вже на цьому етапі цивільного судочинства, адже не випадково попереднє судове засідання багатьма юристами сприймається як спрощена процедура розгляду справи [11].

Ця пропозиція знаходить своє практичне підтвердження і в судовій практиці багатьох країн Європи, де АВС застосовується саме на даному етапі провадження,

при чому медіація та інші способи альтернативного вирішення правових спорів не вступають у конфлікт з роботою судів і не є заміною ефективній, справедливій і досяжній судовій системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *План дій* Україна — Європейський Союз (схвалений Радою Міністрів Європейського Союзу в грудні 2004 року) [Електронний ресурс] — http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=994_693/
2. *Про Загальнодержавну* програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2004. — № 29. — Ст. 367.
3. *Про затвердження* Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України № 615/98 від 11 червня 1998 року [Електронний ресурс] — <http://www.minjust.gov.ua/0/2095/>
4. *Гудкова А. Ю.* Посредничество при разрешении гражданско-правовых споров / А. Ю. Гудкова [Електронний ресурс] — <http://law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1251168>
5. *Притика Ю. Д.* Теоретичні проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин в третейському суді Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03 / Ю. Д. Притика. — К., 2006.
6. *Международная практика и зарубежный опыт* / Кузьмина М. Н. Альтернативные формы разрешения правовых конфликтов. — Ставрополь, 2001. — С. 97–119.
7. *Новый Гражданский процессуальный кодекс Франции* / Пер. с франц. В. Захватаев / Предисловие: А. Довгерт, В. Захватаев / Отв. ред. А. Довгерт. — К.: Истина, 2004. — 544 с.
8. *Кудрявцева С.* Судебное решение в английском гражданском процессе / С. Кудрявцева. — М.: Городец, 1998. — 144 с.
9. *Леннуар Н. Н.* Альтернативное разрешение споров: Береговость и медиация: Учеб.-метод. пособие / Н. Н. Леннуар. — СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского института права им. Принца П. Г. Ольденбургского, 2004. — 100 с.
10. *Андреев И.* Судьям поможет медиация / И. Андреев [Електронний ресурс] <http://www.pravdasevera.ru/2001/04/25/18.shtml>.
11. *Громошина Н. А.* Является ли предварительное судебное заседание упрощением процесса? / Н. А. Громошина // Концепция развития судебной системы и системы добровольного и принудительного исполнения решений Конституционного Суда РФ, судов общей юрисдикции, арбитражных, третейских судов и Европейского суда по правам человека: Сб. науч. статей. — Краснодар-СПб.: Юридический центр Пресс, 2007. — С. 331–337.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПІЛЬГОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ

Король В. І.,

*кандидат юридичних наук,
завідувач відділу міжнародного приватного
права та порівняльного правознавства
НДІ приватного права і підприємництва АПрН України*

Посилення конкуренції на міжнародних та національних ринках товарів, послуг, капіталів, технологій висуває підвищені вимоги до забезпечення державами системного підходу щодо реалізації усіх напрямів економічної політики. При цьому, поряд із зовнішньоекономічною, інвестиційною, структурно-галузевою, антимоно-польною-конкурентною, валютною політикою особлива роль належить податковій складовій, яка здатна виступати як бар'єром, так і детермінантою транснаціоналізації господарських відносин на регіональному та глобальному рівнях.

Об'єктивна обмеженість публічно-правового інструментарію держав зумовлює не стільки розробку но-

вих, скільки звернення до відомих, перевірених практикою механізмів, зокрема, удосконалення пільгового режиму оподаткування, розгляд особливостей якого у законодавстві стратегічного партнера України – Китаю та визначення характеру впливу на нього внутрішніх та зовнішніх чинників, зокрема, вимог багатосторонніх угод Світової організації торгівлі, становить мету даної статті.

Для досягнення мети дослідження, яке здійснюється у зазначеному напрямі у вітчизняній правовій науці вперше, доцільним є звернення до досліджень іноземних правознавців, зокрема, Е. Холярда, Ж. Лінгху, С. Гірми, Ю. Гонга, Х. Герга, Ч. Ву, а також відповідних нормативно-правових актів КНР, які розглядати-

муться в діахронній та синхронній площині, що є методологічно обґрунтованим.

Протягом тривалого періоду – майже двох десятиліть – пільговий режим оподаткування в Китаї надавався не посередницьким, як в нашій країні, а виробничим підприємствам з іноземними інвестиціями, насамперед, орієнтованим на експорт. Такий підхід відповідав економічним інтересам як китайських суб'єктів господарювання, так і держави, оскільки створював сприятливі умови для посилення експортного потенціалу, його реалізації через вихід на зовнішні ринки товарів майже всіх країн світу, дозволяв зменшувати конкуренцію на внутрішньому ринку та збільшувати обсяги надходження до країни валютної виручки, що є важливим чинником збереження економічної стабільності в умовах світової фінансової кризи.

Так, згідно зі ст. 6 Закону КНР «Про прибутковий податок підприємств з іноземними інвестиціями та іноземних підприємств» 1991 р., держава взяла на себе зобов'язання стимулювати відповідно до пріоритетних напрямів промислової політики створення підприємств з іноземними інвестиціями (надалі – ПІІ), які б здійснювали експорт всієї або переважної частки своєї продукції. Положення цієї статті знайшло розвиток у ч. 7 ст. 75 спеціального підзаконного акту – Правил щодо застосування цього закону, де передбачено, що підприємствам, експорт продукції яких досягає як мінімум сорок відсотків у межах звітного року, надається право після закінчення строків податкових канікул сплачувати податок на прибуток за пільговою ставкою, яка складає половину нормативно встановленої для китайських суб'єктів господарювання.

Водночас відсутність зазначених суб'єктів серед тих, кому надаватимуться податкові пільги з 1 січня 2008 р. – моменту набрання чинності Закону КНР «Про прибутковий податок підприємств» від 16 березня 2007 р., характеризує одну із найбільш важливих змін преференційної політики КНР у сучасних умовах.

Спроба виявити внутрішні чинники, які б дозволили пояснити таку добровільну та алогічну, на перший погляд, відмову від однієї із основних парадигмальних засад власної інвестиційної політики, не дала позитивних результатів. Внаслідок цього було висунуто припущення щодо наявності зовнішніх чинників, які могли б існувати у вигляді певних міжнародно-правових зобов'язань Китаю, причому, прийнятих не на двосторонньому, а універсальному рівні.

Кваліфікація дій китайської держави в частині запровадження на законодавчому рівні пільгового режиму оподаткування дозволяє аналізувати їх у межах індуктивної логіки, як окремих проявів загальної тенденції, яка полягає в активізації державного стимулювання, на що звертає увагу Організація економічного співробітництва та розвитку, набуття членства в якій для Китаю є цілком реальною перспективою, підкреслюючи, що «дві третини урядів країн-членів ОЕСР надають податкові субсидії, причому більшість з них планує у подальшому здійснювати це ще більш активно» [1].

У даному контексті зазначимо, що в законодавстві України теж передбачені відповідні механізми, що можна проілюструвати на прикладі декількох законів.

Так, в ст. 7 Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 р. № 991-XIV для реалізації проектів технологічним паркам, їх учасникам та спільним підприємствам державою передбачено надання цільових субсидій в частині податку на прибуток, ввізного мита при імпорті устаткування, обладнання, комплектуючих, що не виробляються в Україні, а також податку на додану вартість, на суму якого видано податковий вексель органу митного контролю.

Крім того, можна звернутись до важливого для розвитку національної інноваційної системи Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 р. № 143-V, в ст. 22 якого передбачено особливості субсидіювання трансферу технологій. При цьому, на трансфер технологій, що здійснюється за пріоритетними напрямками інноваційної діяльності загальнодержавного рівня, встановлюється режим його цільового субсидіювання щодо податку на прибуток, одержаного від впровадження технологій та суми ввізного мита, нарахування якого здійснюється при імпорті активів, аналогічних до зазначених для технопарків для реалізації проектів трансферу технологій.

Для встановлення того, чи є наведене вище припущення вірним, необхідним було виявлення наявності зобов'язань Китаю, прийняття яких було б здійснено в рамках міжнародної організації, до компетенції якої віднесено регулювання відносин щодо здійснення державами субсидіювання національної економіки. Виходячи з такої постановки завдання, увагу, перш за все, було приділено правовому інструментарію Світової організації торгівлі, оскільки в саме її рамках в ході Уругвайського раунду багатосторонніх переговорів прийнято спеціальну Угоду про субсидії і компенсаційні заходи (надалі – Угода), положення якої слід розглядати у системному зв'язку з положеннями Генеральної угоди з тарифів і торгівлі СОТ. Потреба її прийняття була обумовлена тим, що надання одними державами суб'єктам господарської діяльності, їх групам або окремим галузям економіки певної категорії субсидій може порушувати як публічні економічні інтереси інших держав у сфері міжнародних торговельних відносин, так і приватні інтереси національних виробників.

Таким чином, скасування Китаєм податкових преференцій для експортноорієнтованих підприємств з іноземними інвестиціями доцільно розглядати у більш широкому контексті концептуально-правових засад Угоди. Так, вважається, що субсидія має місце за наявності двох елементів – фінансового сприяння з боку будь-якого державного органу та вигоди, яку одержують суб'єкти господарювання, між якими має існувати безпосередній причинно-наслідковий зв'язок. При цьому, потребує доказування, що має місце неправомірне отримання останніми вигоди, тобто конкурентних переваг на ринку, яких би в іншому випадку не було досягнуто саме без фінансового сприяння з боку держави, яка може задіяти різноманітні механізми, в тому числі, податкові в частині відмови чи не стягнення належних їй доходів.

Беручи до уваги наступну обов'язкову ознаку субсидії, а саме «специфічності» або «адресності», доцільно

но зауважити, що Угодою чітко визначені субсидії віднесено до категорії заборонених, де однією з них, відповідно до ст. 3.1 (а), визнано «експортні», надання яких де-юре або де-факто обумовлено показниками експорту, при цьому, щодо таких субсидій у ст. 2.3 закріплено презумпцію адресності.

Наведені положення носять не стільки теоретичний, скільки прикладний характер, оскільки свідчать про невідповідність положень ст. 6 Закону КНР «Про прибутковий податок підприємств з іноземними інвестиціями та іноземних підприємств» та ч. 7 ст. 75 Правил зазначеним засадам Угоди та міжнародно-правовим зобов'язанням Китаю, закріпленим, зокрема, у ст. 10.3 відповідного протоколу щодо скасування заборонених експортних субсидій, прийнятим при набутті членства у Світовій організації торгівлі.

Саме виходячи з цього, Сполучені Штати Америки, до вимог яких приєдналися у подальшому Європейський Союз, Канада, Японія, Австралія, Мексика офіційно вимагали від Китаю проведення консультацій щодо неправомірності застосування ним певних заходів з надання рефінансування, зменшення або звільнення від оподаткування та представили докази існування і характеру субсидії. За результатами майже річних консультацій суперечку було вирішено шляхом підписання меморандуму про взаєморозуміння [2], аналіз змісту якого свідчить, що саме цілеспрямовані дії зазначених членів СОТ можна вважати тим зовнішнім чинником, який призвів до відмови від подальшого закріплення у законодавчих актах КНР положень щодо надання експортних субсидій підприємствам з іноземними інвестиціями.

У розвиток наведеного вище доцільно зауважити, що збереження експортної складової, на думку С. Гірма, Ю. Гонга, Х. Герга, Ч. Ву, залишається для Китаю одним із ключових чинників подальшого економічного зростання, важливість якого для забезпечення національних інтересів у поєднанні з позицією центрального Уряду КНР, який заявляє про фактичну неможливість здійснювати контроль над усіма джерелами ресурсів та субсидіями, що можуть надаватись місцевими органами влади [3, с. 4, 5], дозволяє прогнозувати продовження практики надання субсидій китайським суб'єктам господарювання, особливо державної форми власності, яка, натомість, набуватиме більш латентних форм.

У контексті скасування податкових пільг для експортноорієнтованих та деяких інших категорій підприємств з іноземними інвестиціями особливого значення для них в частині подальшої реалізації раніше сформованої бізнес-стратегії діяльності на китайському ринку та для Китаю щодо підтвердження репутації держави з передбачуваною економічною політикою набуває правовий механізм у вигляді «дідусевого застереження» (*grandfather's clause*). Так підприємства з іноземними інвестиціями, прибуток яких звільнявся від оподаткування або підлягав оподаткуванню за пільговими ставками, мають право на отримання раніше наданих пільг до моменту впливу законодавчо передбачених строків. Водночас для тих із них, які ще не отримали прибутку, початок надання податкових канікул припадатиме не на перший рік його одержання, що було загальним правилом, а на 1 січня 2008 р.

Підприємства з іноземними інвестиціями, щодо яких підлягало застосуванню одна із основних преференційних ставок – 15 %, мають перейти до загальної ставки 25 % поетапно протягом п'яти років. Крім того, необхідно звернути увагу на привабливу альтернативу для ПІ, яка обумовлена існуванням, принаймні до 2012 року, двох паралельних режимів преференційного оподаткування – раніше запровадженого та нововведеного, яка полягає у наданні їм права вибору найбільш оптимального з них, але без можливості повернення на попередньо застосований.

Інший аспект, який доцільно розкрити, є відсутність у Законі КНР «Про прибутковий податок підприємств» 2007 р. пільги у вигляді часткового або повного повернення ПІ сплаченого податку при здійсненні реінвестування прибутку через внесення коштів до статутного капіталу існуючих або новостворюваних підприємств з іноземними інвестиціями, зокрема, високотехнологічних. Запровадження цієї зміни є достатньо виправданим заходом з боку Китаю, яку можна пояснити через постулати теорії раціонального вибору, оскільки практика транскордонного інвестування свідчить про те, що здійснення реінвестування прибутку на території країни-реципієнта є для іноземних інвесторів більш вигідним з точки зору оптимізації оподаткування у порівнянні з його репатріацією, внаслідок чого подальше надання податкових пільг стало недоцільним.

Зазначений механізм повернення сплачених податків виступав одним із дієвих заходів для стимулювання залучення іноземних інвестицій, який слід розглядати у комплексі з таким економіко-правовим інструментом як звільнення від оподаткування дивідендів підприємств з іноземними інвестиціями, які підлягали виплаті нерезидентам-засновникам. Водночас, з 1 січня 2008 р. такий підхід змінено, оскільки такі дивіденди визнано об'єктом оподаткування за ставкою десять відсотків, якщо двосторонніми угодами про уникнення подвійного оподаткування не передбачено більш низької ставки.

При цьому Китай не стільки відмовився від раніше запроваджуваного підходу, скільки переніс його на внутрішні правовідносини, використавши позитивний досвід його застосування у транскордонній площині. Це зумовлює виключення доходів, отриманих від здійснення інвестицій до капіталу господарських, в основному, акціонерних товариств, у тому числі, дивідендів, які виплачуватимуться виключно одним резидентом іншому резиденту-інвестору, із загальної суми прибутку останнього. Разом з тим, не підлягає виключенню сума інвестиційного доходу від утримання акцій протягом строку, який становить менше, ніж дванадцять місяців, якщо такі акції котируються на фондових біржах, що можна визнати цілком обґрунтованим обмеженням в рамках державної економічної політики, оскільки такі дії носять скоріше спекулятивний, ніж дійсно інвестиційний характер.

Скасування пільг щодо експортно-орієнтованих підприємств з іноземними інвестиціями, повернення сплаченого прибутку при здійсненні нерезидентами реінвестування, оподаткування належних їм дивідендів є важливими прикладами, які характеризують трансформацію концептуальних засад інвестиційної політики

Китаю. Вона полягає, з одного боку, у розповсюдженні преференційного режиму оподаткування на китайських суб'єктів господарювання, які тривалий період, за відсутності права на пільги, функціонували в нерівних умовах з підприємствами з іноземними інвестиціями, з іншого – суттєвому звуженні сфери запровадження такого режиму, у тому числі, за географічною (зональною) ознакою, внаслідок чого передбачається його надання у різних формах ключовим галузям промисловості та проектам, які підтримуються та стимулюються державою, деякі з яких наведено далі.

Досягнення таких важливих національних інтересів КНР, як, хоча б, уповільнення темпів погіршення стану навколишнього природного середовища, збереження обмежених власних та імпортованих енергетичних ресурсів гальмується внаслідок низького рівня відповідного обладнання, яке не відповідає світовим стандартам. Внаслідок цього прийнято рішення про надання покупцям права на зменшення прибутку, що підлягає оподаткуванню, на десять відсотків від вартості обладнання, до того ж, що важливо підкреслити, – без диференціації його на вітчизняне та імпортерне. Доцільність акцентування на останньому аспекті зумовлена сферою дії заборонних норм Угоди про субсидії та компенсаційні заходи СОТ, які створюють правові перешкоди для продовження традиційної для Китаю практики надання різних преференцій при переважному укладенні контрактів з китайськими виробниками, оскільки для цілей Угоди вони охоплюють не тільки розглянуті вище експортні субсидії, а й, згідно зі ст. 3.1 (b), такі субсидії, єдиною або однією з умов одержання яких є надання переваги не імпортерному, а вітчизняному обладнанню.

Відчуваючи суттєву потребу в розвитку інфраструктури (аеропортів, автомагістралей, портових терміналів тощо), здійсненні пріоритетних природоохоронних, а також енергозберігаючих і водозберігаючих проектів, Китай запровадив, як мінімум, шестирічні податкові канікули, протягом яких передбачається звільнення від оподаткування протягом перших трьох років, починаючи з того, в якому вперше отримано прибуток, а також оподаткування у наступні три за зменшеною вдвічі ставкою податку.

З метою вирішення одного із завдань щодо забезпечення максимально можливої переробки сировини, перелік якої визначено на підзаконному рівні, підприємства, які застосовують спеціальні технології та використовують її у виробництві продукції, мають право при розрахунку суми податкових зобов'язань на зменшення на десять відсотків доходу, одержаного від її реалізації.

Одним із напрямів економічної політики Китаю є створення найбільш сприятливих економіко-правових умов для функціонування та подальшого зміцнення великих приватних та державних корпорацій, в частині, зокрема, доступу до банківських кредитів та режиму здійснення експорту капіталу, оскільки вважається, що саме вони здатні реально конкурувати з іноземними транснаціональними корпораціями як на внутрішньому, так і світових ринках. Водночас окрему увагу в ході податкової реформи 2007–2008 рр. приділено й малим підприємствам, які визнані суб'єктами оподаткування за пільговою ставкою у розмірі двадцяти відсотків та

розподілені на дві групи за такими трьома критеріями, як обсяг прибутку, що підлягає оподаткуванню, кількість найманих працівників та загальна сума активів:

1. Промислові підприємства, які отримують прибуток у розмірі до 0,3 млн. юаней, мають не більше 100-а працівників та активи, що не перевищують 30 млн. юаней.

2. Підприємства, що функціонують в інших сферах, які отримують аналогічний прибуток, але на яких працює не більше 80 працівників з активами до 10 млн. юаней.

У цілому, на думку гонконгських правознавців Е. Хокьярда, Ж. Ліноху, на сучасному етапі в Китаї здійснюється зміна економічної моделі розвитку, яка характеризується переходом від пріоритетного стимулювання виробництва та експорту продукції до забезпечення сталого розвитку, переважно, на інноваційних засадах, чому має сприяти й податкова політика, яка після вступу країни до СОТ набуває ознак відносної нейтральності, вибіркової при наданні податкових пільг та відповідності міжнародно-правовим нормам [4, с. 15–19].

Гнучкість економічної політики в Китаї забезпечується через інституційно-правові механізми, якими передбачено, зокрема, надання Державній Раді (Уряду) КНР права на запровадження преференційного режиму оподаткування ad hoc, якщо такі дії обгрунтовано вважатимуться найбільш ефективними для забезпечення гострих потреб розвитку національної економіки або за наявності загроз погіршення умов функціонування китайських підприємств на внутрішньому ринку.

Виходячи з викладеного вище, можна зробити висновок, що правовий режим пільгового оподаткування в Китаї на сучасному етапі зазнає суттєвих змін як в частині відмови від подальшого застосування дієвих на практиці механізмів, у тому числі, під тиском інших членів СОТ, дії яких спрямовано на забезпечення виконання ним міжнародно-правових зобов'язань, так і запровадження нових, орієнтованих на підтримку державою ключових галузей промисловості та реалізацію пріоритетних проектів, що зумовлено трансформацією моделі економічного розвитку КНР.

Після набуття у 2008 році членства у Світовій організації торгівлі Україна має виступати суб'єктом процесу моніторингу і аналізу характеру майнових відносин органів державної влади та суб'єктів господарювання інших країн з метою визначення того, чи є підстави для вжиття заходів правового захисту та накладання компенсаційного мита на імпортований неправомірно субсидійований товар, який завдає або може завдати шкоди вітчизняним виробникам, методологічні та практичні аспекти якого можуть бути розкриті у подальшому дослідженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *OECD countries take new approach to fostering innovation* – OECD report. – <http://www.oecd.org/documents/8/03343,en.html>
2. *WTO – Dispute settlement: DISPUTE DS358: China – Certain Measures Granting Refunds, Reductions or Exemptions from Taxes and Other Payments.* – WT/DS358/14. – http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds358_e.htm
3. *S. Girma, Y. Gong, H. Görg, Zh. Yu.* – Can production subsidies explain China's export performance? (8 July 2008). – <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/1373>.
4. *A. Holkyard, R. Linghui.* China's tax incentives regime for foreign direct investment: an eassonian analysis, 2 February 2008. – http://www.ibls.com/internet_law_news_portal_view.aspx?s=latestnews&id=2132.